

การออกแบบหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่น
ที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
Designing Local Silk Handicrafts That are Unique
to the Community Bua Yai District,
Nakhon Ratchasima Province

นุสรา ทองคลองไทร¹

Nusara Thongklongsai

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Assistant Professor, Visual Communication Design,
Nakhonratchasima Rajabhat University
(E-mail: e-jing_engy@hotmail.com)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาบริบทของการออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยในการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ให้กับหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา และ 4) เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ด้วยการการออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ในการออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา นั้น ได้ทำการเลือกตัวแทนแต่ละพื้นที่รวมถึงผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้าไหม ด้วยการนำเอารูปแบบของดอกไม้ประจำพื้นที่นั้นๆมาใช้ในการออกแบบ ซึ่งได้รับคะแนนและความสนใจมากที่สุด โดยมีเหตุผลมาจากรูปแบบของดอกกรรพ้า, รูปแบบของดอกกระทุ้ม และรูปแบบของดอกมะม่วง ซึ่งจะพบเป็นจำนวนมากบริเวณในหมู่บ้าน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเลือกใช้สีที่มาจากชื่อของดอกไม้และสีของดอกไม้เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ในส่วนของการสร้างสรรค์แปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นนั้น จากการวิจัยแบบมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดกับตัวแทนแต่ละพื้นที่ จึงได้มีการนำผ้าไหมของแต่ละพื้นที่มาแปรรูปให้มีความน่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น โดยออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หมู่บ้านละ 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าถุงหมวก กางเกง ผ้าพันคอ และกระเป๋า นอกจากนี้ยังได้นำเอาลวดลายที่ได้มาใช้ในการออกแบบและพัฒนาเป็นป้ายแขวน สินค้า สายคาดผลิตภัณฑ์ และกล่องบรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ผ้าไหมของแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย ซึ่งชุดผลิตภัณฑ์นี้ได้นำลวดลายของแต่ละพื้นที่ที่ได้ทำการออกแบบมาจัดวางลงบนผ้าไหมเพื่อให้ดูโดดเด่น นอกจากนี้ชุดผลิตภัณฑ์นี้สามารถประเมินความพึงพอใจในด้านความสวยงาม ความเหมาะสม

ด้านรูปแบบสีสันทันที่ตอบสนองต่อผู้บริโภค ความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอย แสดงลักษณะเด่นของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และความเหมาะสมในการผลิตและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ได้ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ : การออกแบบผลิตภัณฑ์, หัตถกรรมผ้าไหม, เอกลักษณ์ชุมชน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the context of the design and development of local silk handicrafts that are unique to the community, Bua Yai District, Nakhon Ratchasima Province 2) to provide guidelines for analyzing the design and development of local silk handicrafts that are unique Community identity, Bua Yai District, Nakhon Ratchasima Province. 3) to raise the quality standards and safety in commercial sales of local silk handicrafts that are unique to the community, Bua Yai District, Nakhon Ratchasima Province, and 4) to generate income for the community. By designing and developing local silk handicrafts that are unique to the community in Bua Yai District, Nakhon Ratchasima Province. Using a qualitative cultural research method with a participatory research process. in designing and developing local silk handicrafts in Bua Yai District Nakhon Ratchasima Province Representatives from each area were selected and the researchers selected concepts used in the design and development of silk prototype products. By using the flower patterns of that area in the design. which received the most points and attention the reason comes from the form of Dok Krathum, the form of Dok Krathum. and the form of the mango flower which will be found in large numbers in the village

in addition, the researcher also chose to use colors that come from the names of flowers and the colors of the flowers to make them unique to each area. As for the creation and processing of products from local silk handicrafts, from participatory research and exchanging ideas with representatives from each area. Therefore, silk from each area has been processed to be interesting and unique to the local area. By designing and developing 5 products per village, including sarongs, hats, pants, scarves, and bags. The obtained patterns have been used in the design and development of product hang tags and product straps. and packaging boxes for silk from each village as well. This product set has taken the patterns of each area that have been designed and placed them on silk to make them look outstanding. In addition, this product set can assess satisfaction in terms of beauty. Suitability of color styles that respond to consumers Suitability for use Clearly show the outstanding features of the area. The ability to add value to the product and its suitability for production and commercial distribution are at the most satisfactory level.

Keywords: Product Design, Silk Craft, Community Identity

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีประเด็นความท้าทายการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในมิติเศรษฐกิจที่โครงสร้างเศรษฐกิจยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ซึ่งก่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาประเทศโดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2561 -2580 ในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาตินี้ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ, 2562)

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ “ปรับปรุงปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคตผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการพัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับปรุงแบบธุรกิจเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคตบนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และ การจ้างงานใหม่ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลกควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และ การกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกันตัวชี้วัด โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

การออกแบบคือการถ่ายทอดรูปแบบจากความคิดออกมาเป็นผลงาน การออกแบบถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาใช้พิจารณาร่วมกับงานทางด้านสุนทรียศาสตร์ ประโยชน์ใช้สอย หลักเศรษฐศาสตร์และมุมมองสังคมการเมือง ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบและขั้นตอนการออกแบบอาจเกี่ยวข้องกับการค้นหาข้อมูล ความคิด การทำแบบจำลอง และการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ทำงานร่วมกันได้ รวมไปถึงการประสานกราฟิกกับผู้ใช้ กลุ่มบริษัท หรือแม้กระทั่งขั้นตอนการออกแบบเพื่อให้

ได้ผลผลิตที่สวยงาม น่าสนใจและโดดเด่นยิ่งขึ้น ในการออกแบบผลิตภัณฑ์อันได้แก่ สิ่งของเครื่องใช้ เพื่อนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการผลิตจำนวนมาก ในรูปสินค้าเพื่อให้ผ่านไปยังผู้บริโภคในวงกว้าง โดยที่รูปแบบและคุณภาพของ ผลิตภัณฑ์จะเป็นปัจจัยสำคัญ ที่สามารถชักจูงผู้บริโภคให้เกิดความกระหายที่จะจ่ายเงินซื้อผลิตภัณฑ์

บัวใหญ่เป็นหนึ่งในอำเภอขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างมาก ของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งภายในตัวอำเภอบัวใหญ่นั้นมีการผสมผสานของรูปแบบ สังคมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีชุมชนหลากหลายชุมชน ที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักในชุมชนนั้น สังคมอุตสาหกรรมที่มีการตั้งอยู่ของ โรงงานอุตสาหกรรมทั้งขนาดเล็กในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่มีการจ้างงานผู้คนในชุมชนจำนวนมาก สังคมของเมืองที่เป็นจุดสำคัญในการเดินทาง โดยสารรถไฟหรือ ที่รู้จักกันในนาม “ชุมทางบัวใหญ่” โดยมีการเดินทางผ่านเข้าออก ภายในอำเภอของผู้คนนักเดินทางจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นการผสมผสานของสังคม เหล่านี้ทำให้อำเภอบัวใหญ่มีศักยภาพในการพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สินค้าที่สามารถจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้แก่ผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ปลาต้ม ไข่เค็ม หมี่กรอบ พวงมาลัยผ้าขาวม้า ข้าวหอมมะลิ รวมถึงโอกาสในการขนส่งและการจัดจำหน่ายสินค้าที่สามารถทำได้ง่ายจากระบบคมนาคม ในพื้นที่ จึงทำให้อำเภอบัวใหญ่เหมาะแก่การที่จะผลักดันและสนับสนุนให้สามารถ สร้างผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้ตอบแทนแก่ชุมชนได้

จากความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายในพื้นที่บัวใหญ่ จึงทำให้เกิดการสร้างเอกลักษณ์ที่มีความเฉพาะตัวของกลุ่มชุมชนผู้ผลิตในแต่ละท้องที่ เพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ผลิตออกมามีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนของแต่ละพื้นที่ อันได้แก่ผ้าไหม ผ้าไหมไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมการแต่งกายที่สืบสานกันมามากกว่า 3,000 ปีมาแล้ว โดยมีแหล่งสำคัญอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและได้ ขยายไปยังภาคเหนือตอนบนจนปัจจุบัน และได้แพร่กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของ ประเทศ ซึ่งมีความแตกต่างกันในลวดลายตามเชิงความคิดและวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น

การทอผ้าไหมจึงถือเป็นภูมิปัญญาอีกหนึ่งสาขาที่ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาในการแก้ไขปัญห เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการทอผ้ามาเป็นเวลายาวนานแต่ไหนไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2552) จากที่กล่าวมาทำให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งผ้าไหมมีบทบาททางเศรษฐกิจและเป็นสื่อสัญลักษณ์ทางสังคมที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชาติพันธุ์

กระบวนการทอผ้าไหมเป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ที่พัฒนาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางสังคมในการพึ่งพาตนเองได้ด้วย ผ้าไหมแท้ทอมือซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาหลายปี ทั้งเรื่องวิธีการทอ และการมัดหมี่เพื่อย้อมผ้า ก่อนนำมาทอให้เกิดลวดลาย ซึ่งลวดลายผ้าไหมพื้นเมืองของชาวบ้าน มักได้รับอิทธิพลหรือแรงบันดาลใจมาจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองเกิดจากวัฒนธรรมความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชาวบ้านท้องถิ่น ที่ได้แรงบันดาลใจจากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในชีวิตประจำวัน หากจะแบ่งหมวดหมู่ลายทอผ้าไหมมัดหมี่ อาจแบ่งจากอิทธิพลจากสิ่งรอบตัวได้ 3 หมวดเรื่องราวดังนี้ ลวดลายผ้าไหมจากความเชื่อทางศาสนา และประเพณี, ลวดลายผ้าไหมที่ได้อิทธิพลจากสัตว์ อาจจะได้ว่าเป็นสัตว์มงคล และลายที่ได้รับอิทธิพลจากพืช (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 21, 2565)

ผ้าไหมโคราช เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั้งภายในและต่างประเทศ เนื่องจากลักษณะของผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือเนื้อผ้าแน่น ละเอียดย มีความมัน วาว ชักแล้วสีไม่ตก ไม่ซีด เมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อผ้าตะเข็บไม่แตกง่าย มีความพิถีพิถันในการทอ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่ผลิตขึ้นได้สะท้อนภูมิปัญญาของท้องถิ่น และได้สืบทอดการทอผ้าไหมแบบรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน ไหมแต่ละชนิดมีความสวยงามแตกต่างกันไป การทำไหมเป็นกรรมวิธีที่ค่อนข้างยุ่งยากพอสมควร โดยได้มีการพัฒนาการทอผ้าไหม ตั้งแต่กรรมวิธีการทอ การออกแบบลวดลายให้หลากหลาย การย้อมสีทั้งสีธรรมชาติ และสีเคมี แต่ยังมีการอนุรักษ์รูปแบบเดิม ๆ ไว้ จากการทอผ้าไหม

เพื่อใช้เองมาเป็นของผาก (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา, 2552) ผ้าไหมบัวใหญ่ในอดีตจะมีการทอผ้าไหมหลายชนิด ทั้งผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมหมี่ข่อ ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง ผ้าหางกระรอก หรือผ้าควบ/ผ้ายาว ผ้าลายแรกที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือผ้าไหมหมี่ข่อ ถือว่าเป็นลายพื้นฐานของการเริ่มทอหรือฝึกหัดทอผ้า ก่อนที่จะก้าวไปสู่การทอผ้า ลายอื่นๆ ได้แก่หมี่ปักจับน้อย (หมี่คมห้า) หมี่ปลาหลด (หมี่คมเจ็ด) หมี่ต้นสน หมี่ช้าง หมี่ม้า หมี่นาค ฯลฯ สีที่ใช้ย้อมจะนิยมนำเอาสีธรรมชาติ จากต้นไม้มาใช้ย้อมผ้า เช่นต้นคราม จะให้สีครามหรือสีกรมท่า ต้นเข้จะให้สีเหลือง และครั้งจะให้สีแดง เป็นต้น การทอผ้าไหม ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชุมชนที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะการทอผ้ายาวหรือผ้าควบ หรือผ้าหางกระรอกนั้น ได้นำมาใช้และถือปฏิบัติสืบทอดเป็นวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านอีกด้วย (สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ จึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชนอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยมุ่งเน้นให้ผู้ผลิตในแต่ละท้องที่ภายในอำเภอบัวใหญ่ได้ทำให้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ผลิตออกมาจัดจำหน่ายมีรูปแบบผลิตภัณฑ์และการบรรจุที่คล้ายกัน ไม่โดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์ส่วนตัวไม่มากนัก ทางผู้วิจัยจึงมีความคิดว่าหากสามารถศึกษาเพื่อหาเอกลักษณ์เด่นของพื้นที่ที่มีวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ของตนเอง และสามารถช่วยออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือแปรรูปวัตถุดิบในพื้นที่เหล่านั้นให้มีความน่าสนใจทั้งในด้านประสิทธิภาพรูปแบบการใช้งาน ความสวยงามของสินค้าและบรรจุภัณฑ์ รวมถึงลดต้นทุนในการผลิตและค่าวัตถุดิบแล้วจะสามารถช่วยให้ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นสามารถสร้างยอดขายและมูลค่าเพิ่มขึ้นได้ อีกทั้งยังสามารถเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายส่งออกผลิตภัณฑ์เหล่านั้นสู่ตลาดภายนอกอำเภอบัวใหญ่ได้มากขึ้นด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ได้วางแนวทางและวิธีการดำเนินการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม เป็นผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เกี่ยวกับของบ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

1.1.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) ได้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยได้ทำการคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มทอผ้าที่ได้มีการถ่ายทอดวิธีการทอผ้าให้สมาชิกในกลุ่มในแต่ละพื้นที่ จำนวนพื้นที่ละ 1 คน

1.1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) ได้แก่ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในกลุ่มทอผ้า บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการคัดเลือกจากชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในกลุ่มทอผ้าและสามารถทอผ้าได้ในแต่ละพื้นที่ จำนวนพื้นที่ละ 10 คน

1.1.3 ผู้ที่เกี่ยวข้อง (General Informant) ได้แก่ ผู้ที่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์การแปรรูปผ้าไหมพื้นถิ่นที่อยู่ในอำเภอมือง ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 30 คน โดยการสุ่มจากประชาชนที่มีการแต่งกายด้วยผ้าไหมพื้นถิ่น และใช้สินค้าแปรรูปจากผ้าไหมพื้นถิ่น

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการสุ่มตัวอย่างคนในบ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา รวม 30 คน โดยสุ่มชาวบ้านที่เป็นสมาชิกในกลุ่มทอผ้าแต่ละพื้นที่ จำนวนพื้นที่ละ 10 คน

ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบบในการวิจัยครั้งนี้มี 2 แบบคือแบบคุณภาพและแบบปริมาณ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบบคุณภาพนั้นผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

2.1 แบบสำรวจ ใช้เก็บข้อมูลในการสำรวจลวดลาย สี สัน ลักษณะผ้าไหมที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่

2.2 แบบสังเกต ชนิดที่มีส่วนร่วมใช้เก็บข้อมูลในด้านกระบวนการทอผ้าไหม เพื่อให้เกิดลวดลาย และไม่มีส่วนร่วมด้านการสวมใส่ผ้าไหมโดยสังเกตลวดลายบนผืนผ้า สี สัน

2.3 แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้างใช้เก็บข้อมูลในด้านการทอลวดลายลงบนผ้า การย้อมสีผ้า และชนิดไม่มีโครงสร้างใช้เก็บข้อมูลในด้านข้อมูลพื้นฐานด้านการทอผ้า

2.4 แบบสอบถาม ใช้เก็บข้อมูลในด้านบริบทงานหัตถกรรมผ้าไหมรวมถึงบริบทด้านศิลปหัตถกรรมที่มีผลต่อการนำมาใช้ในการออกแบบ

3. การสร้างเครื่องมือ

3.1 ศึกษาหลักการ เอกสาร ตำรา

3.2 ดำเนินการตามกำหนดการและขบวนการในการทำวิจัย

3.3 จัดทำเครื่องมือ และนำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ

3.4 ปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชุมชนข้อมูลปฐมภูมิจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาบริบทของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นถิ่น 3 พื้นที่ได้แก่ บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา วิเคราะห์เอกลักษณ์ของพื้นที่และผลิตภัณฑ์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันและแนวโน้มที่ต้องการ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เรียงลำดับการเก็บข้อมูลดังนี้

4.2.1 ลงพื้นที่สำรวจภาคสนามและเก็บข้อมูล โดยการสำรวจทั้งด้านภูมิศาสตร์กายภาพ ด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงสถานภาพปัจจุบันของพื้นที่ทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคีม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

4.2.2 ใช้ในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยจะทำการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน

4.2.3 ใช้แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้างเพื่อการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) ทำการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดขึ้น สอบถามตามกลุ่มประชากร ผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2.4 ใช้แบบสัมภาษณ์ ชนิดไม่มีโครงสร้าง ด้วยการสอบถามปากเปล่าเพิ่มเติม เป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการสอบถามแบบเปิดกว้าง ไม่จำกัดคำตอบ เพื่อให้ได้ข้อมูล และ เพื่อให้ได้ประโยชน์ที่ต้องการ แล้วนำมาตีความโดยใช้แนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษา

4.2.5 ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ซักถามข้อสงสัยและจดบันทึก

4.2.6 ใช้แบบสอบถาม (questionnaire)

จากนั้นทำแบบร่างผลิตภัณฑ์เพื่อสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง และนำผลที่ได้มาสรุปผลเพื่อตัดสินใจเลือกแบบ สู่การสร้างแบบจำลองเสมือนจริง เพื่อสร้างแบบจำลองเสมือนจริงจากแบบร่างที่ถูกเลือกเพื่อสอบถามความพึงพอใจ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากผลการศึกษาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ วิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการ จำหน่ายและการผลิตนำไปสู่ การเลือกชนิดของผลิตภัณฑ์ และแสวงหาแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทางสถิติด้วยราย ได้ โดยใช้ T-test

6. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอที่ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาจาก เอกสาร งานวิจัย รวมไปถึงการลงภาคสนาม ที่ได้รับการวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎี แนวคิดร่วมสมัยหลายสาขาวิชา ได้แก่ แนวคิดเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ในประเทศไทย แนวคิดเรื่องการตลาด แนวคิดเรื่องสัญญาวิทยา และทฤษฎีทางศิลปะเพื่อใช้ในการ ออกแบบลวดลาย รวมถึงการผลิตต้นแบบและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน สามารถ ตอบตามประเด็นที่จะศึกษาด้วยการนำเสนอในรูปแบบตารางและวิธีวิเคราะห์เชิง พรรณนา

ผลการวิจัย

การออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการใช้กระบวนการการวิจัยแบบมีส่วนร่วม จากตัวแทนประชาชนในพื้นที่อำเภอบัวใหญ่ทั้ง 3 พื้นที่ อันได้แก่บ้านรูกฟ้า ตำบล ด่านช้าง บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้าน คิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาบริบทของการออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน

1.1 บริบทหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่น อำเภอบัวใหญ่ จังหวัด นครราชสีมา ร่องรอยทางประวัติศาสตร์เหล่านี้คือแหล่งความรู้ที่ทำให้ประชาชน

อำเภอบัวใหญ่ในปัจจุบันสืบสานรับวัฒนธรรมจนเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีถ่ายทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน จากความกว้างใหญ่ของเขตการปกครองและความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจทำให้อำเภอบัวใหญ่ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และถือเป็นหนึ่งในอำเภอขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างมากของจังหวัดนครราชสีมา ภายในตัวอำเภอบัวใหญ่นั้นมีการผสมผสานของรูปแบบสังคมที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีศักยภาพในการทำให้อำเภอบัวใหญ่เหมาะแก่การที่จะผลักดันและสนับสนุนให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้ตอบแทนแก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

ภาพประกอบที่ 1 บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบที่ 2 บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบที่ บ้านคิม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่
จังหวัดนครราชสีมา

1.2 แนวทางในการวิเคราะห์การออกแบบหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่
อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมใน
พื้นที่ทั้ง 3 ของในอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้ทำการศึกษาและแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นเพื่อให้ท้องถิ่นได้มีความรู้สึกร่วมในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์
ผ้าไหม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวคิดในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ด้วย
การนำเอารูปแบบของดอกไม้ประจำพื้นที่นั้นๆมาใช้ในการออกแบบ ได้แก่

1. รูปแบบของดอกกรรฟี่ ของบ้านกรรฟี่ ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่
จากการสัมภาษณ์ พบว่าบริเวณหมู่บ้านมีต้นดอกกรรฟี่เป็นจำนวนมากแต่ในปัจจุบัน
อาจจะเริ่มมีน้อยลงด้วยสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ซึ่งมีรูปแบบ
ดังนี้

ภาพประกอบที่ 4 ดอกกรรฟี่

ที่มา: กรรฟี่ สรรพคุณและประโยชน์ของต้นกรรฟี่ 9 ข้อ (2563)

2. รูปแบบของดอกกระทุ่ม ของบ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่จากการสัมภาษณ์ พบว่าบริเวณหนองน้ำในหมู่บ้านมีต้นดอกกระทุ่มเป็นจำนวนมาก ซึ่งดอกกระทุ่มมีลักษณะเป็นดอกกลมๆ มีเกสรอยู่ล้อมรอบ ซึ่งมีรูปแบบ ดังนี้

ภาพประกอบที่ 5 ดอกกระทุ่ม

ที่มา: ดอกไม้ในวรรณคดี/ดอกกระทุ่ม (2559)

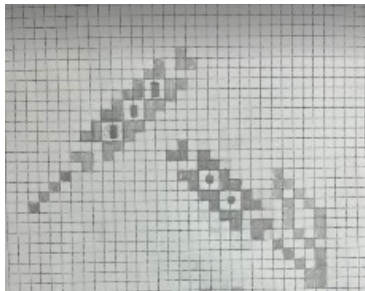
3. รูปแบบของดอกมะม่วง ของบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จากการสัมภาษณ์ พบว่าบริเวณหมู่บ้านมีต้นมะม่วงเป็นจำนวนมากจนดูเป็นป่ารกทึบ ทางหมู่บ้านจึงนำคำว่า “คิม” ที่ภาษาอีสานแปลว่าป่ารกทึบ มาใช้ประกอบกับคำว่า “ม่วง” ที่ตัดทอนมาจากคำว่ามะม่วง จึงเกิดเป็นชื่อของหมู่บ้านว่า “คิมม่วง” ซึ่งมีรูปแบบ ดังนี้

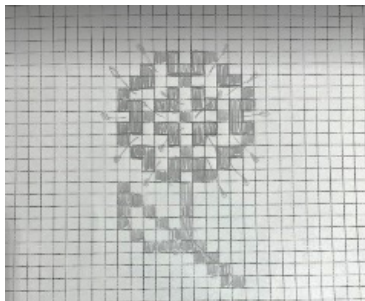
ภาพประกอบที่ 6 ดอกมะม่วง

ที่มา: เคล็ด (ไม่ลับ) การดูแลมะม่วงในระยะติดดอก (ม.ป.ป.)

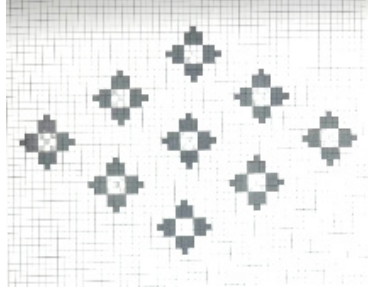
1.3 ขั้นตอนการออกแบบหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยในการจำหน่ายเชิงพาณิชย์นั้น ในการออกแบบต้นแบบผลิตภัณฑ์ของงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงแนวคิดสร้างสรรค์กับการผลิตส่วนภูมิภาคเพื่อออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในพื้นที่ทั้ง 3 พื้นที่ อันได้แก่ บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ท้องถิ่นได้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าและมีความรู้สึกร่วมในผลการออกแบบ ซึ่งแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบนั้นคือการนำเอารูปแบบของดอกไม้ประจำพื้นที่นั้นๆมาใช้ในการออกแบบ

ภาพประกอบที่ 7 ภาพสเก็ตช์ลายจากดอกกรรฟ้า

ภาพประกอบที่ 8 ภาพสเก็ตช์ลายจากดอกกระทุ่ม

ภาพประกอบที่ 9 ภาพสเก็ตซ์ลายจากดอกมะม่วง

2. กระบวนการพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นและผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ของพื้นที่บ้านรกฟ้า ตำบลด่านช้าง บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัว สะอาด และบ้านคิม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

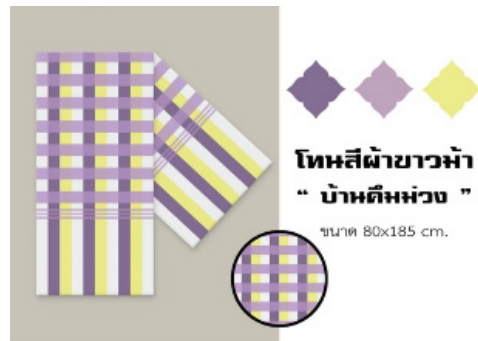
ในการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผู้วิจัยได้อ้างอิงสีที่นำมาใช้จากชื่อของดอกไม้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากประชาชนในพื้นที่นั้นๆ รวมถึงสีของดอกไม้ที่สัมพันธ์กับชื่อหมู่บ้านซึ่งได้แก่ 1. ดอกกรกฟ้าที่เป็นดอกไม้ประจำบ้านรกฟ้า ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้สีฟ้า สีขาว และสีฟ้าอมเขียว ซึ่งเป็นสีที่มาจากชื่อดอกกรกฟ้า แต่เดิมดอกกรกฟ้าจะมีสีเหลืองอ่อน และสีเขียว ต่างจากผลกรกฟ้าที่จะมีสีเขียวและสีแดงเข้ม 2. ดอกกระทุ่ม ที่เป็นดอกไม้ประจำบ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้สีเหลืองเข้ม สีเหลืองอ่อน สีขาว และสีเทา ซึ่งเป็นสีที่มาจากสีของของดอกกระทุ่ม เพื่อให้เห็นเด่นชัด และ 3. ดอกมะม่วง ที่เป็นดอกไม้ประจำบ้านคิม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้สีม่วงเข้ม สีม่วงอ่อน สีขาว และสีเหลือง ซึ่งเป็นสีที่มาจากสีของของดอกมะม่วง จากนั้นจึงนำสีที่ได้มาใช้ในการออกแบบอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่

ภาพประกอบที่ 10 ภาพสเก็ตซ์สีจากดอกกรรพ้า

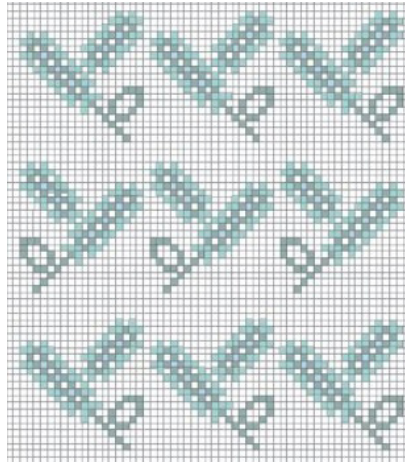

ภาพประกอบที่ 11 ภาพสเก็ตซ์สีจากดอกกระทุ่ม

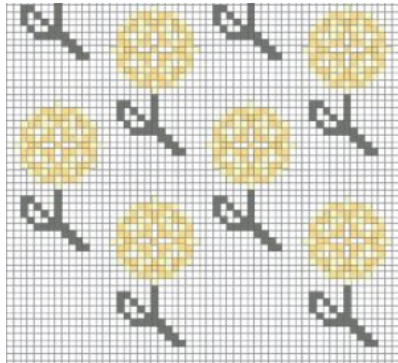

ภาพประกอบที่ 12 ภาพสเก็ตซ์สีจากดอกมะม่วง

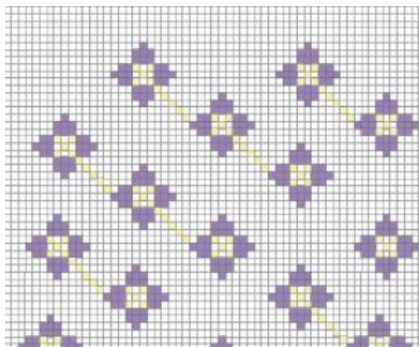
จากนั้นจึงทำการออกแบบโทนสีโดยได้แรงบันดาลใจจากรูปแบบลักษณะของดอกไม้ที่พบมากในพื้นที่บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา มาประกอบการจัดวางลดหลาดลงบนผืนผ้าไหม โดยผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะรูปทรงและสีที่ได้มาใช้ในการออกแบบ

ภาพประกอบที่ 13 ภาพสเก็ตซ์ลายจากดอกกรรพ้าผสมผสานกับการไล่สี

ภาพประกอบที่ 14 ภาพสเก็ตซ์ลายจากดอกกระทุ่มผสมผสานกับการไล่สี

ภาพประกอบที่ 15 ภาพสเก็ตซ์ลายจากดอกมะม่วงผสมผสานกับการใส่สี

3. แนวทางการสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ด้วยการออกแบบหัตถกรรม ผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชนบนฐานเศรษฐกิจ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัด นครราชสีมา

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ได้มีการนำ ลักษณะรูปทรงและสีที่ได้มาใช้ในการออกแบบ ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบและพัฒนางาน หัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หมู่บ้านละ 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าถุง หมวก กางเกง ผ้าพันคอ และกระเป๋ โดยผลิตเป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบและ ลักษณะของลวดลายที่ได้ออกแบบมาลงบนผ้าและชิ้นงานต่างๆ ด้วยวิธีการพิมพ์ลาย ตามต้นแบบ ซึ่งอาจจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถสร้างได้เพิ่มเติมจากการทอผ้า ไหม นอกจากนี้ยังได้นำเอาลวดลายที่ได้มาใช้ในการออกแบบและพัฒนาเป็นป้าย แหวนสินค้า สายคาดผลิตภัณฑ์ และกล่องบรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ผ้าไหมของแต่ละ หมู่บ้านอีกด้วย โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 16 ภาพผลิตภัณฑ์จริงที่ได้ทำการออกแบบ
สำหรับงานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นทั้ง 3 พื้นที่ เพื่อเป็นต้นแบบในการเผยแพร่
ณ ศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างพอเพียง ตำบลด่านช้าง
อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบที่ 17 ภาพผลิตภัณฑ์จริงที่ได้ทำการออกแบบ
สำหรับงานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นทั้ง 3 พื้นที่ เพื่อเป็นต้นแบบในการเผยแพร่
ณ ศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างพอเพียง ตำบลด่านช้าง
อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

การออกแบบบรรจุภัณฑ์บ้านรक्षा ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบที่ 18 ภาพบรรจุภัณฑ์จริงสำหรับงานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่น บ้านรक्षा ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

การออกแบบบรรจุภัณฑ์บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบที่ 19 ภาพบรรจุภัณฑ์จริงสำหรับงานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่น บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

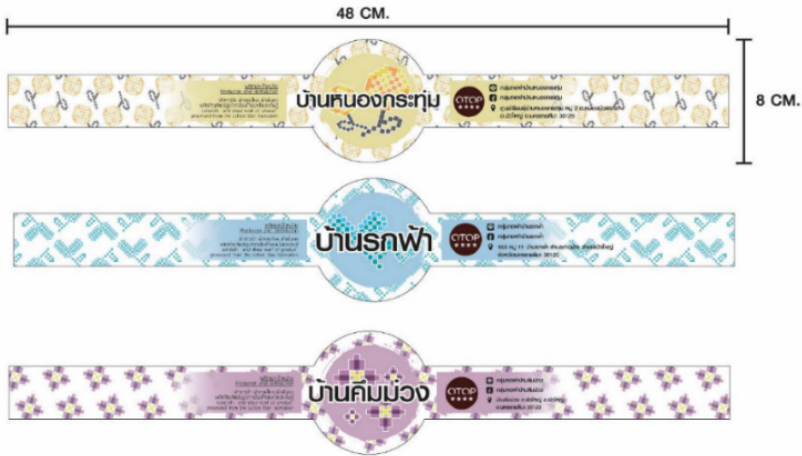
การออกแบบบรรจุภัณฑ์บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบที่ 20 ภาพบรรจุภัณฑ์จริงสำหรับงานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่น
บ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบที่ 21 ภาพการออกแบบป้ายแขวนสินค้าจริง
สำหรับงานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่น

ภาพประกอบที่ 22 ภาพการออกแบบสายคาดสินค้าจริง
สำหรับงานหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่น

จากการประเมินผลงานในส่วนของแนวคิดด้านการออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาพบว่า ตัวแทนหมู่บ้านของทั้ง 3 พื้นที่ได้แก่ 1. บ้านรภฟ้า ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 2. บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ จ.นครราชสีมา และ 3. บ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา มีความพึงพอใจต่อผลงานเป็นอย่างมาก และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าผลงานดูมีความน่ารักสดใสและสามารถนำไปประยุกต์ต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวการออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาบริบทของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของบ้านรภฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัว

สะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการวิเคราะห์เอกลักษณ์ของพื้นที่และผลิตภัณฑ์ เพื่อลงพื้นที่สำรวจภาคสนามและเก็บข้อมูล โดยการสำรวจทั้ง ด้านภูมิศาสตร์กายภาพ ด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงสถานภาพปัจจุบันของพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบสุ่ม จากประชากรกลุ่มตัวอย่างของบ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง, บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา รวมทั้งสุ่มเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อผลงานที่ได้ทำการออกแบบจากประชากรในแต่ละพื้นที่พื้นที่ละ 30 คน โดยมีผลสรุปความพึงพอใจตามตารางดังนี้

แนวทางในการพัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา	ผลความพึงพอใจ
บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	
1. มีความเหมาะสมด้านความสวยงามโดดเด่น มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	4.82
2. ความเหมาะสมด้านรูปแบบสีสันทันตบสนองต่อผู้บริโภคในปัจจุบัน	4.90
3. ความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม	4.80
4. ความเหมาะสมด้านการแสดงถึงคุณลักษณะเด่นของวัสดุผ้าไหมของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน	4.82
5. ความเหมาะสมด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์	4.82
6. ความเหมาะสมในด้านการผลิตและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์	4.82
บ้านหนองกระทุ่ม ต.หนองบัวสะอาด อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	
1. มีความเหมาะสมด้านความสวยงามโดดเด่น มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	4.82
2. ความเหมาะสมด้านรูปแบบสีสันทันตบสนองต่อผู้บริโภคในปัจจุบัน	4.90
3. ความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม	4.82
4. ความเหมาะสมด้านการแสดงถึงคุณลักษณะเด่นของวัสดุผ้าไหมของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน	4.82

แนวทางในการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา	ผลความพึงพอใจ
5. ความเหมาะสมด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์	4.82
6. ความเหมาะสมในด้านการผลิตและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์	4.82
บ้านคิมม่วง ต.บัวใหญ่ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	
1. มีความเหมาะสมด้านความสวยงาม โดดเด่น มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	4.82
2. ความเหมาะสมด้านรูปแบบสีสันทันต่อการตอบสนองต่อผู้บริโภคในปัจจุบัน	4.90
3. ความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม	4.82
4. ความเหมาะสมด้านการแสดงถึงคุณลักษณะเด่นของวัสดุผ้าไหมของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน	4.80
5. ความเหมาะสมด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์	4.82
6. ความเหมาะสมในด้านการผลิตและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์	4.82

จากตารางผลความพึงพอใจของแต่ละพื้นที่ที่สามารถนำผลสรุปที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยพบว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเผยแพร่ ส่งมอบ และประเมินผลความพึงพอใจจากตัวแทนหมู่บ้านของทั้ง 3 พื้นที่ได้แก่ 1. บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 2. บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา และ 3. บ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่พื้นที่ละ 30 คน ซึ่งมีผลการประเมินความพึงพอใจดังนี้ 1. บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง อำเภอบัวใหญ่ จ.นครราชสีมา มีความเหมาะสมด้านความสวยงาม โดดเด่น มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนน แปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านรูปแบบสีสันทันต่อการตอบสนองต่อผู้บริโภคในปัจจุบัน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.90 คะแนน แปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.80 คะแนน แปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านการแสดงถึง

ความลักษณะเด่นของวัสดุผ้าไหมของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมในด้านการผลิตและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด อันดับที่ 2. บ้านหนองกระทุ่ม ต.หนองบัวสะอาด อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา มีความเหมาะสมด้านความสวยงามโดดเด่น มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านรูปแบบสีสันทันตตอบสนองต่อผู้บริโภคในปัจจุบัน โดยมีคะแนนรวม 98 คะแนน มีค่าเฉลี่ย 4.90 คะแนน แปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนน แปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านการแสดงถึงลักษณะเด่นของวัสดุผ้าขาวม้าของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมในด้านการผลิตและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด และอันดับ 3. บ้านคิม่วง ต.บัวใหญ่ อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา มีความเหมาะสมด้านความสวยงามโดดเด่น มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านรูปแบบสีสันทันตตอบสนองต่อผู้บริโภคในปัจจุบัน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.90 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนน แปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านการแสดงถึงลักษณะเด่นของวัสดุผ้าขาวม้าของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.80 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนนแปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด, ความเหมาะสมในด้านการผลิตและจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.82 คะแนน

แปลผลความพึงพอใจเท่ากับมากที่สุด

จากการประเมินผลงานในส่วนของแนวคิดด้านการออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ตัวแทนหมู่บ้านของทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความพึงพอใจต่อผลงานเป็นอย่างมาก และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าผลงานดูมีความน่ารักสดใสและสามารถนำไปประยุกต์ต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำมาวิเคราะห์หาเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่สู่การเพิ่มมูลค่าสินค้าจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหม โดยการพัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์ของงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ผู้การผลิตของแต่ละพื้นที่เพื่อพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในพื้นที่ทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยการนำเอารูปแบบของดอกไม้ประจำพื้นที่นั้นๆมาใช้ในการออกแบบ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนีย์ บัวระภา (2556) ที่กล่าวว่า การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากผ้ามัดหมี่จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) อัตลักษณ์ของผ้ามัดหมี่บ้านหินลาด ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ผ้ามัดหมี่คันลายบั๊กพริกและลายบั๊กเชือกที่สะท้อนให้เห็นภูมิวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ในส่วนของพัฒนาด้านแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่าหัตถกรรมผ้าไหมท้องถิ่นให้กับทั้งพื้นที่ทั้ง 3 พื้นที่ อันได้แก่บ้านรูกฟ้า ตำบลด่านช้าง บ้านหนองกระทุ่ม ตำบลหนองบัวสะอาด และบ้านคิมม่วง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา นั้น ผู้วิจัยได้มีการพิจารณาแนวคิดในการเลือกประเภทของผลิตภัณฑ์ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายโดยเป็นการประยุกต์ใช้วิธีการ

ในการประเมินความพึงพอใจแบบมีส่วนร่วม ที่สอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของ รจนา จันทราสา และคณะ (2553) ที่กล่าวถึง วิธีการในประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างของตัวแทนผู้ผลิตและผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ โดยเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด รวมทั้งการลงพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

เอกสารอ้างอิง

- เคล็ด (ไม่ลืบ) การดูแลมะม่วงในระยะติดดอก. [ม.ป.ป.]. ค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2566, จาก <https://raithep.com/ดูแลมะม่วงระยะติดดอก/>
- ดอกไม้ในวรรณคดี/ดอกกระท่อม. (2559). ค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2566, จาก <https://kingkarnk288.wordpress.com/2015/08/15/ดอกไม้ในวรรณคดี/ดอกกระท่อม/>
- ทัศนีย์ บัวระภา. (2556). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากผ้าไหมมัดหมี่ จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิมลพรรณ ชนเศรษฐ. (2558). โครงการธุรกิจออกแบบผลิต และจำหน่ายกระเป๋าแฟชั่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสาระและสร้างคุณค่า บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- รกฟ้า สรรพคุณและประโยชน์ของต้นรกฟ้า 9 ข้อ. (2563). ค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2566, จาก <https://medthai.com/รกฟ้า>
- รจนา จันทราสา, กนธิฐา เรืองวรรณศักดิ์, และ ภาณุ พัฒนปณิพิงค์. (2553). รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาเอกลักษณ์ลวดลายบ้านเชียงเพื่อประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ผ้าแปรรูปพันท์บาติก เพื่อพัฒนารูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของที่ระลึกจังหวัดอุดรธานี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- สร้อยญา ภักดีสุวรรณ. (2553). การออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดมหาสารคามในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย. **วารสารช่อพะยอม**, 21, 17-35.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21.** (2565). ค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2566, จาก https://saranukromthai.or.th/ebooks/?page_id=243
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2552). **ผ้าไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุรสิทธิ์ พิพัฒน์รัตนจันทร์. (2558). **ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom)**. กรุงเทพฯ : ทวีปรินทร์.
- อนันต์ สุคนธรส. (2556). **การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และการตลาดของผ้าไหมสันกำแพงเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิจัยภาคเหนือ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- อาจารย์ คำทูล. (2555). **ผลของการจัดกระบวนการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อความสามารถในการเพิ่มมูลค่าสินค้าท้องถิ่นของผู้ประกอบการชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.